

<https://www.eurointegration.com.ua/eng/articles/2022/10/23/7149219/>
(дата звернення: 10.03.23).

6. Eugene Finkel. What's happening in Ukraine is genocide. Period. URL:

<https://www.washingtonpost.com/opinions/2022/04/05/russia-is-committing-genocide-in-ukraine/> (дата звернення: 10.03.23).

7. Геноцид українців під час російсько-української війни 2014-2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3612130-genocid-ukrainciv-pid-cas-rosijskokukrainskoi-vijni-20142022.html> (дата звернення: 10.03.23).

8. Навроцький В.О. Конструкція кримінальної відповідальності рф, її очільників та їх клевететів за напад на Україну. Українська кримінальна юстиція в умовах війни: матеріали VIII (XXI) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 9–11 червня 2022 року). Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 197-201.

Сайнецький Володимир Володимирович,
курсант навчально-наукового інституту №1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Зарубей Вікторія Володимирівна,
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ КРАЇНАМИ

Анотація. Досліджено порівняльний аналіз українського кримінального процесуального законодавства з європейськими країнами.

Наголошено на тому, що оскільки кримінально-процесуальне законодавство України розвивається в контексті європейських стандартів, виникає необхідність перевірки його відповідності стандартам, встановленим у кримінальному процесуальному законодавстві Європейського Союзу (далі – ЄС). Проблема адаптації кримінального процесуального законодавства України до норм ЄС є досить новою для науки кримінального процесу, і це пояснюється недостатньою науковою розробленістю цього питання.

Як висновок, визначено те, що після аналізу кримінального процесу в Україні та країнах ЄС, можна зробити висновок, що кримінальний процес України виявляє схожі риси з відповідним видом судочинства у країнах романо-германської системи. По-перше, це чітко визначена стадійність кримінального процесу. По-друге, це однакові за своєю суттю складові елементи доказової бази та процесу доведення. По-третє, це змагальність сторін у кримінальному процесі (наявність інституту судових дебатів). По-четверте, це чітка формалізованість та відповідність порядку, встановленому нормативно-правовими актами, і відсутність вираженого впливу судового прецеденту.

Основним напрямком зближення кримінального процесуального законодавства України та ЄС є гармонізація законодавства, яке регулює права учасників кримінального провадження.

Постановка проблеми. Правова система України перебуває на шляху формування, а цей тривалий етап розвитку обумовлений кількома об'єктивними факторами, включаючи тривалий період відсутності незалежності, геополітичне положення країни та вплив сусідніх держав (європейських та східних концепцій).

Серед основних характеристик сучасної української правової системи можна виокремити наступні: генетичний зв'язок з романо-германською правовою сім'єю, що визначає присутність традицій романо-германського права; спрямованість на євроінтеграцію, що свідчить про наближення національного законодавства України до права ЄС; чітко виражена роль нормативно-правових актів у правовій системі, але існує можливість обмеженого використання прецедентного принципу; спільні риси кримінального процесу України та країн романо-германської правової сім'ї.

Вибраний курс передбачає поступове включення правової системи України до родини романо-германського права після успішної реалізації політико-правових реформ.

Вивчення досвіду ЄС у регулюванні кримінальних процесуальних відносин має велике теоретичне і практичне значення в контексті можливого використання нових правових інновацій ЄС для удосконалення українського кримінального процесуального законодавства та впровадження нових механізмів протистояння організованій злочинності в рамках інтеграційних процесів у Східній Європі. У сфері кримінального процесу ЄС з'явилося багато оригінальних та нетрадиційних правових інститутів, які викликають інтерес для української кримінально-процесуальної доктрини.

Оскільки кримінальне процесуальне законодавство України розвивається в контексті європейських стандартів, виникає необхідність

перевірки його відповідності стандартам, встановленим у кримінальному процесуальному законодавстві ЄС. Проблема адаптації кримінального процесуального законодавства України до норм ЄС є досить новою для науки кримінального процесу, і це пояснюється недостатньою науковою розробленістю цього питання.

Вклад основного матеріалу. У правових системах іноземних країн можна умовно виділити дві основні форми кримінального процесу: класичну європейську (континентальну) і англосаксонську. Аналізуючи кримінальний процес держав, що мають романо-германське право (наприклад, Німеччина чи Франція) порівняно з Україною, можна виявити певні схожі риси, що підтверджує поступовий перехід нашої країни від змішаної правової сім'ї до романо-германської.

Перші аналогії спостерігаються у визначенні доказової бази. Відповідно до розділу 4 Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) від 13.04.2012 [1], доказами у кримінальному процесі в Україні є показання підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідків, речові докази, документи та висновки експерта. Подібна класифікація доказів існує в Німеччині, включаючи показання свідків, обвинувачених, висновки експертів, протоколи слідчих і судових дій, речові докази [2]. У Франції ця класифікація включає показання свідків, обвинувачених, висновки експертів і різноманітні матеріальні та письмові докази.

Ще однією спільною рисою є чітка стадійність кримінального процесу, який складається з досудового розслідування, безпосереднього судового розгляду та оскарження судових рішень (в апеляційному та касаційному порядку).

Згідно зі ст. 214 КПК України, право на початок досудового розслідування у формі досудового розслідування (у справах про кримінальні правопорушення) належить прокурору, слідчому та дізнавачу. Досудове розслідування у формі дізнання здійснюється у справах про кримінальні проступки.

У Німеччині правопорушення публічного обвинувачення також належить прокуратурі. Кримінально-процесуальним кодексом ФРН передбачені посади слідчого судді вищого земельного суду (як і в Україні) і слідчого судді Верховного суду ФРН (які розслідують складні злочини). Досудове розслідування у Франції також розпочинається за ініціативою прокуратури, яка, в свою чергу, керує діями поліції [3].

Наступним етапом є судовий розгляд. Україна проводить його в суді першої інстанції після направлення слідчим обвинувального акту, отриманого після згоди прокурора. Після цього суд відкриває

кримінальне провадження. У Німеччині та Франції процедура відкриття провадження має такий же характер, але різниця полягає в складі суду.

Україна та Німеччина можуть розглядати справу суддею одноособово, колегіально або з участю присяжних, тоді як у Франції судовий розгляд у суді першої інстанції здійснюється лише судом присяжних.

Спільною для всіх країн є участь сторін обвинувачення (прокурора) та захисту (адвоката) у судових дебатах, виконання принципу змагальності. На цьому етапі судовий розгляд завершується оголошенням обвинувального або виправдувального вироку суду.

Факультативним етапом є оскарження судових рішень. В Україні та Франції оскарження судових рішень можливе на двох рівнях – апеляційному та касаційному, а в Німеччині касаційна стадія має назву «ревізійна» [4].

Україна та Франція дозволяють подавати апеляційну скаргу на судові рішення суду першої інстанції у десятиденний строк, тоді як в Німеччині аналогічний термін становить семи днів. Суб'єктами, які можуть подавати апеляційні скарги, є особи, чий інтерес безпосередньо зачіпаються рішенням, а також прокурор. Ще однією спільною рисою є порядок судового розгляду в апеляційному порядку, де судовий процес відбувається згідно з тими ж правилами, що й на першій інстанції відповідно до кримінально-процесуального законодавства.

Найбільше відмінностей спостерігається на етапі касаційного провадження. Згідно зі ст. 426 КПК України, касаційну скаргу на судові рішення можна подати протягом трьох місяців з моменту проголошення судом апеляційної інстанції.

У Франції цей термін значно коротший і становить лише п'ять днів з моменту проголошення судом апеляційної інстанції рішення. Згідно з кримінально-процесуальним законодавством Німеччини, можна подавати ревізійну скаргу на вирок апеляційного суду.

В ревізійному порядку можуть бути оскаржені лише вироки, постановлені з порушенням закону, що є ключовим аспектом, оскільки як в Україні, так і у Франції встановлено вимогу щодо того, які рішення можна переглядати [5].

Законодавство чітко визначає, що суд касаційної інстанції перевіряє правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права, правової оцінки обставин, і не має права досліджувати докази, встановлювати і визнавати доведеними факти, які не були визначені в оскаржуваному судовому рішенні, вирішувати питання щодо достовірності конкретного доказу.

Висновки. Отже, після аналізу кримінального процесу в Україні та країнах ЄС, можна зробити висновок, що кримінальний процес України виявляє схожі риси з відповідним видом судочинства у країнах романо-германської системи.

По-перше, це чітко визначена стадійність кримінального процесу. По-друге, це однакові за своєю суттю складові елементи доказової бази та процесу доведення. По-третє, це змагальність сторін у кримінальному процесі (наявність інституту судових дебатів). По-четверте, це чітка формалізованість та відповідність порядку, встановленому нормативно-правовими актами, і відсутність вираженого впливу судового прецеденту.

Отже, основним напрямком зближення кримінального процесуального законодавства України та ЄС є гармонізація законодавства, яке регулює права учасників кримінального провадження.

За результатами порівняльного аналізу можна зазначити, що у кримінальному процесуальному законодавстві України присутні як ознаки гармонізації, так і диференціації в порівнянні з кримінальним процесуальним законодавством ЄС. Однак у цілому кримінальне процесуальне законодавство України відповідає стандартам, встановленим у кримінальному процесуальному законодавстві ЄС.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
2. Хаустова М.Г. Правова система України: особливості становлення та сутнісні риси. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Харків. Право. 2011. Вип. 21. С. 65–75.
3. Молдован В.В., Молдован А.В. Порівняльне кримінально-процесуальне право: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 400 с.
4. Шило О.Г. Проблеми адаптації кримінального процесуального законодавства України до права Європейського Союзу. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 2(85). 2016. С. 109–122.
5. Климкевич Р.А. Кримінальне процесуальне законодавство України та Європейського Союзу: проксимация та диференціація: дис. на здоб. наук. ступеня д-ра філософії за спец. 081 Право. Львів. Львівський державний університет внутрішніх справ. 2022. 285 с.